

Wroclaw: stad van honderden bruggen als Restorative City

Anna Matczak

Wat is een Restorative City?

Het concept van de Restorative City, ofwel de herstelgerichte stad, is één van de meest recente ontwikkelingen op het gebied van de theorie en praktijk van het herstelrecht. Het gaat om een proces dat probeert om zowel het gemeenschapsleven als de stedelijke ruimte vorm te geven door de lens van de filosofie en de normen en waarden van het herstelrecht. De opkomst van herstelgerichte steden en het streven naar een herstelgerichte cultuur in een stedelijke omgeving getuigt van een bijzonder aanpassingsvermogen van het herstelrecht (Mannozi, 2019). Een Restorative City is een netwerkgebaseerd initiatief dat het dominante patriarchale paradigma van stadsbestuur verwerpt en de betrokkenheid van burgers en gemeenschappen bij conflictoplossing aanmoedigt (Mannozi, 2019; Straker, 2019), waarbij conflicten worden gezien als een onvermijdelijk onderdeel van het stadsleven. De verscheidenheid aan ervaringen binnen bekende herstelgerichte steden¹ toont aan dat het herstelrecht omarmd kan worden als een nieuwe onderneming, maar ook als erkenning van reeds bestaande en lang gevestigde praktijken. Hoe dan ook, het succes van het herstelgerichte stadsproject hangt sterk af van de aanwezigheid van sleutelfiguren die in strategische sectoren in de stad werkzaam zijn en die herstelrecht als focus overwegen (Mannozi, 2019). Voor criminologen kan de opkomst van herstelgerichte steden een nieuwe manier zijn om verder te kijken dan het strafrechtelijke systeem, door te dringen in de stedelijke sociale structuren en invloed uit te oefenen op het lokale, stedelijke beleid – een trend die vergelijkbaar is met wat de Chicago² School in de jaren twintig van de vorige eeuw een aanvang nam door de criminologische aandacht te verleggen naar de stedelijke ecologie en criminaliteit te analyseren in samenhang met onderliggende sociale problemen.

De ontwikkeling van Restorative Cities sluit aan bij de huidige beleidstrends om de uitdagingen in stedelijke gebieden aan te pakken. Er is een toenemende belangstelling voor het zoeken naar nieuwe benaderingen van stedelijk bestuur vanwege de worsteling om zich aan te passen aan de vele uitdagingen van de 21e eeuw, zoals

- 1 Waaronder, maar niet beperkt tot: Hull (UK), Bristol (UK), Brighton and Hove (UK), Como (IT), Tempio Pausania (IT), Leuven (BE), Oakland (US), Whanganui (NZ), Vancouver (CA).
- 2 De Chicago School is een belangrijk keerpunt in de criminologie, omdat zij de verschuiving markeert van biologische naar sociologische verklaringen van de causaliteit van criminaliteit. De Chicago School bood sociologen in de VS in de jaren twintig en dertig een sociaal laboratorium dat hen ertoe aanzette de bronnen van criminaliteit te zoeken in het sociale leven van bepaalde buurten. Criminaliteit begon te worden gezien als schade die wordt veroorzaakt door het samenleven als een typische reactie op bepaalde sociale omstandigheden en druk (vooral in stedelijke gebieden) en die kan worden overgedragen (d.w.z. aangeleerd) door anderen.

klimaatverandering, migratie, ongelijkheid, technologische verstoringen, openbare veiligheid, en beveiliging. Stedelijk bestuur ziet ook toe op samenwerking tussen meerdere instanties, zonder vooropgezette veronderstellingen over de rollen van verschillende spelers, als antwoord op democratische zorgen (Da Cruz, Rode & McQuarrie, 2019). De snelle groei van de stedelijke bevolking, de verslechterende staat van het milieu, de toenemende demografische diversiteit van de stedelijke sociale structuur en de steeds vaker voorkomende vormen van cybercriminaliteit (Safe Cities Index, 2019) zijn slechts enkele voorbeelden van de uitdagingen die conflictgevoelige omstandigheden bevorderen in niet alleen stedelijke, maar allerlei ruimten over de hele wereld.

Cristina Vasilescu stelt in haar samenvatting van de *Security, democracy, and cities*-conferentie³ dat vandaag de dag stedelijke veiligheid niet draait om controle, straf en verdedigingstechnologie, maar om sociale rechtvaardigheid, sociale integratie en respect voor diversiteit en menselijke relaties (Vasilescu, 2021). Openbare veiligheid en stedelijke beveiliging moeten worden gezien door middel van een holistische benadering, die bestaat uit het waarborgen van sociale cohesie, het vergroten van de representativiteit in democratieën, het versterken van de democratische ervaring in het dagelijks leven van burgers, en het bevorderen van zinvolle participatie van burgers in het ontwerp, de uitvoering en de evaluatie van overheidsbeleid (ibid.). Die brede benadering is illustratief voor hoe herstelgerichte steden reageren op de huidige uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd. De transformatieve kracht van het herstelrecht ligt in het vermogen om niet alleen de dialoog te vergemakkelijken en verantwoordelijkheid te bevorderen, maar ook om sociale ongelijkheden te identificeren en burgers aan te moedigen de verantwoordelijkheid op zich te nemen om de sociale ongelijkheid in hun gemeenschappen aan te pakken. In een herstelgerichte stad is er een positieve kijk op conflicten, een erkenning dat conflicten deel uitmaken van onze dagelijkse relaties. Dat geldt ook voor de inbreng, de verantwoordelijkheid en het vermogen van burgers om conflicten in hun gemeenschappen te adresseren. In de praktijk komt dat neer op het toepassen van herstelgerichte benaderingen om vormen van sociaal onrecht en conflicten in de samenleving aan te pakken. De stedelijke uitdagingen van de 21e eeuw kunnen hierdoor op de lange termijn worden verzacht en/of beteugeld.

In het debat over wat een herstelgerichte stad is, wordt de 'stad' – een bepaalde conventionele stedelijke categorie – begrepen als een sociaal organisme, waarbinnen zowel een systemische benadering als uitvoering en toepassing van herstelgerichte programma's en praktijken worden voorgesteld als antwoord op conflicten. Dit concept sluit de mogelijkheid van een soortgelijke richting in landelijke gebieden, wijken of provincies niet uit, maar het is de stedelijke ruimte die in het afgelopen decennium als bijzonder kwetsbaar is aangemerkt vanwege genoemde uitdagingen (Matczak, 2021). Het is belangrijk om vast te stellen dat het concept van een Restorative City is uitgegroeid tot één van de vele voorstellen voor nieuwe vormen van stedelijk bestuur. Zo wordt gesproken over een slimme stad (zie Washburn et al., 2010), een veerkrachtige stad (zie Lu & Stead, 2013), een goede stad (zie Karwińska, 2009, 2011) en een mensenrechtenstad (zie Oomen & Baumgärtel,

3 Georganiseerd door European Forum for Urban Security (EFUS) van 20-22 oktober 2021.

2014). Het concept van een veerkrachtige stad, net als een herstelgerichte stad, moedigt ook duurzame ontwikkeling, welzijn en inclusieve groei aan. Omdat deze ideeën elkaar deels overlappen, groeit de behoefte om te beschrijven wat een herstelgerichte stad is en wat de bepalende en onderscheidende kenmerken van zo'n veranderingsproces zijn.

Op zoek naar een begripkader

De publicatie van de speciale uitgave van het *International Journal of Restorative Justice* (IJRJ), waarin een overzicht wordt gegeven van de ervaringen in Brighton en Hove, Bristol, Como, Leuven, Tempio Pausania en Whanganui heeft geholpen bij het afbakenen van het fenomeen. Hoewel alle bovengenoemde steden enkele gemeenschappelijke kenmerken hebben, is het traject om een herstelgerichte stad te worden contextafhankelijk en een afspiegeling van de specificiteit, behoeften en beschikbare middelen in de stad (Straker, 2019). Op zoek naar een diepgaand kader om de herstelgerichte stad beter te begrijpen, werd een aanvullende *scoping review* uitgevoerd door de auteur van dit artikel in 2020-2021. Het aantal steden dat in het speciale nummer van IJRJ werd opgenomen, werd marginaal uitgebreid met Oakland, naast de eerdergenoemde steden. De dataset voor de scoping review bestond uit peer reviewed artikelen, andere ondersteunende academische bronnen, en relevante websites waar aanvullende informatie publiekelijk beschikbaar was. Alle beschikbare gegevens werden gecodeerd, waardoor de ervaringen van elk van de geanalyseerde steden ingedeeld werden in vijf verschillende fasen, die in tabel 1 nader worden toegelicht. Het doel van het onderzoek was om het Restorative City-concept door een criminologische lens te verkennen, het idee te vergelijken en te contrasteren met andere ontwikkelingen die het stedelijk leven en de stedelijke ruimte proberen te verbeteren, maar vooral om het Poolse publiek (voornamelijk de Wrocław Restorative Justice Board, die later zal worden besproken) te informeren over hoe de stadia van een dergelijke ontwikkeling zich in andere landen (steden) hebben ontplooid. De resultaten van het onderzoek werden oorspronkelijk in het Pools gepubliceerd (zie Matczak, 2021) en in dit artikel wordt slechts een samenvatting van de analyse besproken.

Het eerste zeer voor de hand liggende besef bij het analyseren van de ontwikkeling van herstelgerichte steden is dat elk van hen een uniek verhaal te vertellen heeft over hoe zij tot het besluit zijn gekomen om hun stad 'herstelgericht' te noemen. Hoewel de verhalen variëren, lijkt het eerste gemeenschappelijke kenmerk voor alle steden te zijn dat het proces om dit concept te implementeren contextgebonden was, getriggerd door een poging om een specifiek lokaal probleem op te lossen of veroorzaakt door de activiteit van een groep mensen die zo een dergelijke visie op stadsontwikkeling promootte (Mannozi, 2019; Straker, 2019).

Een ander gemeenschappelijk kenmerk is de verscheidenheid aan conceptuele kaders, of het ontbreken daarvan, die zouden moeten dienen als leidende structuur voor concrete en praktische acties die in een stedelijke ruimte plaatsvinden. De ervaringen met herstelgerichte steden wijzen op een overvloed aan theoretische modellen die trachten uit te leggen wat een herstelgerichte status in deze context

betekent voor degenen die deze opvatting verspreiden, of welke richting de ontwikkeling van een herstelgerichte stad op zou moeten gaan. Hoewel de kaders verzadigd zijn van een groot aantal belangrijke concepten, is het niet altijd duidelijk hoe deze ideeën daadwerkelijk de uitvoering of de groei van dagelijkse activiteiten die worden ondernomen, begeleiden. Een voor de hand liggende bron voor het construeren van zo'n conceptueel kader is de rijke literatuur over herstelrecht. Daarnaast kan de conceptuele voorbereiding van herstelgerichte steden worden verweven met vier generieke processen: conflicttransformatie, gemeenschapsvorming / sociale binding, het bieden van veiligheid en beveiliging en multilevel bestuur gebaseerd op 'salutogenic design'. Dit laatste omvat designkeuzes die gezondheid en welzijn bevorderen, oorspronkelijk gepopulariseerd door de medisch socioloog Aaron Antonovsky (zie Antonovsky, 1996). Een duidelijk en samenhangend theoretisch kader zou de toepassing van het concept van een herstelgerichte stad in de praktijk kunnen informeren en helpen bij het efficiënter aanpakken van de verschillende uitdagingen waarmee de steden worden geconfronteerd (bijv. culturele diversiteit, migratie, klimaatverandering, politieke en burgerlijke onrust). De fase van het 'construeren van een conceptueel kader' is een fundamenteel onderdeel van het proces van het in praktijk brengen van ideeën, en moet worden gezien als een continu, symbiotisch proces, vooral bij diegenen die de kerngroep vormen die lobbyt voor een herstellende richting van hun stad (Matczak, 2021).

Hoewel het ontwikkelingsproces van een herstelgericht stadsproject verschillende vormen kan aannemen, is er altijd een beslissend punt dat het veranderingsproces op gang brengt of versnelt. Dit kan een seminar, conferentie, start van een partnerschap of een (onderzoeks- of praktijkgericht) project zijn. Dergelijke activerende evenementen gaan ook gepaard met een ander kenmerkend element van het ontwikkelingsproces van een herstelgerichte stad, namelijk een min of meer geïntensiverde samenwerking tussen meerdere instanties (of een verklaring om een dergelijke samenwerking te starten). De samenwerking vindt plaats tussen personen en instellingen die in een bepaalde stad vitale functies vervullen of die zeer gerespecteerd worden en goed verankerd zijn in het leven van de plaatselijke gemeenschap. De ontwikkeling van een dergelijke samenwerking is bijna altijd het resultaat van een of andere vorm van formalisering (door het bijeenroepen van een team, een raad, een stuurgroep, een raad van bestuur) of zelfs institutionalisering. Het staat buiten kijf dat de visie van een herstelgerichte stad afhangt van de kwantiteit en kwaliteit van de activiteiten die de waarden en principes van herstelrecht uitdragen. Bedoeling is het strafrechtelijk systeem voorbij te gaan en overal waar conflicten ontstaan een herstelgerichte aanpak te bevorderen. Een dergelijke benadering is in alle geanalyseerde steden in verschillende sectoren doorgedrongen via verschillende middelen (bijv. programma's voor herstelrecht, herstelgerichte praktijken en kunstzinnige communicatie). Het meest veelbelovende model lijkt het ontwerp voor herstelrecht in Oakland te zijn. Het ontwerp van ruimtes dat geënt is op de filosofie van herstelrecht, is bedoeld als alternatief voor de dominante punitieve justitiële architectuur, en gericht op het verbeteren van zowel geestelijke als lichamelijke gezondheid. Dat sluit sterk aan bij de premisse van het salutogene ontwerp, waarvan de toepassing wijd en zijd bekend is in zorgomgevingen (Toews, 2019).

Tabel 1 bevat een samenvatting van alle fasen met bijbehorende vragen. De tabel laat zien dat de ontwikkeling van een Restorative City een doorlopend project is en wat het belang is van elke stap in het traject. Het belang van de vraag: ‘Waarom willen we dat onze stad herstelgericht wordt?’ is van groot belang, omdat het alle daaropvolgende ‘hoe-vragen’⁴ bepaalt.

Tabel 1 *Ontwikkeling van een Restorative City-project*

Fase			Behulpzame vragen
1	Introductie	Context	<i>Hoe is het idee van de herstelgerichte stad verschenen in onze stad? Waarom willen we dat onze stad herstelgericht wordt?</i>
		Conceptueel/ theoretisch kader	<i>Welke principes, modellen en filosofieën zullen ons leiden tijdens het ontwikkelingsproces van de herstelgerichte stad?</i>
2	Commitment aan het implementatieproces van de herstelgerichte stad		<i>Wanneer en hoe gaan we bepalen dat we een herstelgerichte stad zijn geworden (of ons gecommitteerd hebben om er een te worden)?</i>
3	De institutionalisering van coöperatie (mate van formalisatie, algemene voorwaarden met betrekking tot partnerschappen, budget, steun van lokale autoriteiten)		<i>Met wie werken we samen om het concept te implementeren en hoe? Wat soort partnerschappen gaan we vormen?</i>
4	Actieplan (trainingen, communicatiestrategieën, online aanwezigheid, communicatie via kunst, herstelgericht design)		<i>Hoe maken we onze stad herstelgericht? Wat <u>doen</u> we? Hoe gaan we herstelrecht onder de aandacht brengen in onze stad? Hoe gaan we een herstelgerichte cultuur opbouwen in verschillende sectoren van de stad?</i>
5	De duurzaamheid en stabiliteit van het project (het waarborgen van een budget op lange termijn, aanwezigheid van het project in de stadsontwikkelingsstrategie)		<i>Wat is het langetermijnplan voor onze initiatieven? Is het concept van de herstelgerichte stad aanwezig in de officiële stadsontwikkelingsstrategie?</i>

Restorative City Wrocław – de basis

Wrocław vormt een van de grootste Poolse stedelijke gebieden, gelegen in het zuidwesten van het land. Hoewel de weg om een herstelgerichte stad te worden in Wrocław een verscheidenheid aan organische en bottom-up lokale initiatieven omvatte (die later in het artikel zullen worden besproken), waren er een aantal beslissende punten (bijv. gebeurtenissen, verklaringen, partnerschappen) die een cruciale rol speelden in de aanloop naar het moment waarop Wrocław haar herstelgerichte potentieel toonde.

4 Hanna Graham deed een soortgelijke observatie in een gesprek met Omar Phoenix Khan, toen ze nadacht over het begrip ‘pracademia’ en haar eigen ervaringen met publiek engagement en beleidswerk (Khan, 2020).

Een belangrijke gebeurtenis voor het traject van het herstelgericht stadsproject in Wrocław was de deelname aan het *Restorative Justice: Strategies for Change* (RJS4C)-partnerschap, gecoördineerd door Maynooth University, Department of Law (Ian Marder), Restorative Justice Nederland (Gert Jan Slump) en het European Forum for Restorative Justice (EFRJ).⁵ Het Poolse kernteam wordt in het partnerschap vertegenwoordigd door academici (o.a. Dr. Anna Matczak, Dr. Beata Czarnecka-Dzialuk), het plaatsvervangend hoofd reclassering (Grzegorz Miśta), de voorzitter van de Neder-Silezische vereniging van reclasseringsambtenaren FRON-TIS en reclasseringsambtenaar voor familiezaken in Wrocław (Dr. Honorata Czajkowska). Deze unieke combinatie van mensen met professionele achtergronden, ervaring, netwerkverbindingen en sterke banden met Wrocław heeft de belangstelling van de groep voor het concept van een Restorative City aangewakkerd en heeft de activiteiten van de groep tijdens de eerste twee jaar van het RJS4C-project in Polen aanzienlijk beïnvloed.

Vervolgens was één van de belangrijkste doelstellingen in het eerste jaar van het project om het begrip 'Restorative City' verder te onderzoeken en na te gaan of Wrocław als zodanig kon worden geclassificeerd.⁶ Op 21 november 2019 onderschreef de burgemeester van Wrocław, Jacek Sutryk, de aspiratie van Wrocław om een herstelgerichte stad te worden en ondertekende hij Verordening nr. 2073/19, die tot doel had het Wrocław Restorative Justice Board (Wrossystem.um.wroc.pl) op te richten.⁷ Het hoofddoel van de raad is herstelrecht populair te maken door middel van twee strategische richtlijnen en toegewezen taskforces: (1) het populariseren van programma's voor herstelrecht (met name bemiddeling), en (2) het optimaliseren en populariseren van herstelgerichte praktijken (zoals het verlenen van gemeenschapsdiensten door het Wrocław Centrum voor Herstelrecht). Bovendien was het overkoepelende doel van het bestuur dat Wrocław de status van herstelgerichte stad zou verkrijgen (Wrossystem.um.wroc.pl).

In het tweede jaar van het RJS4C-project zijn de activiteiten gericht op het idee dat Wrocław zich bij het netwerk van herstelgerichte steden zou aansluiten, geïntensiveerd. De auteur van dit artikel is door de gemeente Wrocław aangesteld als mentor voor herstelrecht, en sinds september 2020 heeft zij drie workshops over het onderwerp restorative cities gegeven aan de Wrocław Restorative Justice Board, de medewerkers van de gemeente Wrocław en de House of Peace Foundation, een lokale bemiddelingsinstelling. Bovendien werden enkele bestuursleden uitgenodigd om deel te nemen aan het internationale project: Let's Go by Talking, dat een samenwerkingsverband van meerdere instanties met deskundigheid op het gebied van haatmisdrijven, homofobie en herstelrecht samenbrengt om de rechten van slachtoffers van haatmisdrijven te versterken. Met een etnografische aanpak verzamelt en analyseert Lets Go By Talking ervaringen en behoeften uit het LHTBIQ+-veld om methodes te implementeren die de rechten van slachtoffers bevorderen

5 RJS4C is een vijfjarig partnerschapsproject (januari 2019 tot januari 2024) en omvat de volgende landen: Albanië, België, Tsjechië, Estland, Ierland, Italië, Nederland, Polen, Portugal en Schotland (RJS4C, n.d.).

6 Hieraan moet worden toegevoegd dat het concept van een herstellende stad destijds ook werd besproken met bemiddelaars uit andere Poolse steden: Gdańsk en Poznań.

7 Dit is het eerste officiële document in Polen waarin herstelrecht expliciet genoemd wordt.

via innovatieve strategieën van herstelrecht. De universiteit van Wrocław is een van de projectpartners. Daarnaast zijn vertegenwoordigers van het Centrum voor Herstelrecht van Wrocław (dat een van de belangrijkste projectdeelnemers in Polen is) en van de gemeente Wrocław toegetreden tot de EFRJ-werkgroep inzake herstelgerichte steden.

In het derde deel van het project heeft burgemeester van Wrocław, tijdens een internationale conferentie, toegezegd door te gaan met Restorative Wrocław. Tijdens die conferentie presenteerden Honorata Czajkowska en Joanna Wajda een rapport waarin verschillende praktijken en initiatieven worden geschetst die binnen de opdracht van een herstelgericht Wrocław vallen. De inhoud van het rapport vormt de basis voor de rest van dit artikel.

Hoe herstelgericht is Wrocław?

In het eerste deel van het rapport worden de belangrijkste gebeurtenissen en processen geschetst die de weg hebben gebaand voor inclusief, participatief en dialoogisch stadsbestuur in Wrocław. In het tweede deel passeren voorbeelden van het beleid en bijbehorende strategieën de revue (bijv. Wrocław Strategie voor Interculturele Dialoog, 2018-2022, en Wrocław's toetreding tot de Europese Coalitie van Steden tegen Racisme) en wordt ingegaan op belangrijke instellingen die participeren (waaronder het Wrocław Centrum voor Integratie, Stichting Huis van Vrede, Wrocław District Court en Jubilo theatergroep), op succesvolle praktijken en initiatieven (bijv. Ambassadeurs van de dialoog, Ondersteuningssysteem voor slachtoffers van haatmisdrijven, Dialogopolis, Wrocław Talks, Bomen in de stad, Kleurrijke binnenplaatsen, Kruispunt van de dialoog en het Centrum voor herstelrecht van Wrocław en MiserArt Triptych – een culturele zone in het labrynt van uitsluiting), en op aanvullende op maat gesneden, burgergerichte programma's (zoals burgerpanels van Wrocław, Raad voor wooncomplexen en microsubsidies). Het derde en laatste deel van het rapport sluit af met een aantal aanbevelingen over hoe het herstelrechtelijk potentieel in de stad kan worden geoptimaliseerd.

Het rapport benadrukt dat de reis van Wrocław naar herstel een aanvang nam met de bekende beschrijving van de stedelijke omgeving als een stad van bruggen en ontmoetingen, een ideale plaats voor dialoog. Het motto van de stad 'Wrocław – een ontmoetingsplaats' werd aangenomen als de officiële promotielijn en aangekondigd in de strategie voor stadsontwikkeling en -promotie 'Wrocław 2000 plus' in 1998. Het nieuwe motto 'Slim, mooi, welvarend Wrocław – een stad die verenigt en inspireert' is nog steeds een voortzetting van het vorige motto, maar probeert ook de nieuwe uitdagingen voor de stad aan te gaan (geciteerd in Czajkowska & Wajda, 2021).

De perceptie van Wrocław als een plaats die crises en conflicten heeft getrotseerd, heeft een lange traditie en de eerst beschreven signalen van bottom-up solidariteit werden al waargenomen tijdens de Grote Overstroming van 1997, die massale steun en solidariteit teweegbracht onder de lokale bevolking. Rond dezelfde tijd beschreef Johannes Paulus II, tijdens het 46e Eucharistisch Congres, dat in 1997 in Wrocław plaatsvond, de stad als een belangrijk historisch ontmoetingspunt dat

tradities van Oost en West verenigt, doordat zij zeer lang tussen drie machtige landen was gesitueerd en daardoor werd beïnvloed⁸ (Wrocław.pl, 2019). Een andere belangrijke ontwikkeling in het dialogische traject van Wrocław was de oprichting van de Buurtraad van Wederzijds Respect in 1996 om de samenwerking tussen vier naburige kerken/religieuze gemeenschappen (gelegen op een afstand van 300 m van elkaar) te versterken: rooms-katholiek, evangelisch-Augsburgs, orthodox en joods (Czajkowska & Wajda, 2021). Daarnaast klinkt de waardering voor lokale, beraadslagende en bottom-up initiatieven in Wrocław door in de organisatie van het Burgerpanel van Wrocław en in de activiteiten van lokale ngo's, zoals de Vereniging van Raft (Stowarzyszenie Tratwa), Vereniging voor Kritisch Onderwijs (Stowarzyszenie Edukacji Krytycznej) en Vereniging voor Mensen voor Mensen (Stowarzyszenie Pomocy 'Ludzie Ludziom'), die bekend staan om hun niet-aflatende werk gericht op de meest gemarginaliseerde en kwetsbare gemeenschappen in de stad (ibid.).

In de loop van de laatste twee decennia zijn veel in Wrocław gevestigde instellingen een dominante rol gaan spelen bij het populariseren van bemiddeling als benadering voor conflictoplossing. De Wrocław Society for the Care of Prisoners werd in de jaren negentig een van de drijvende krachten achter de invoering van bemiddeling in het Poolse rechtssysteem. In 2007 heeft het Bemiddelingscentrum van Neder-Silezië de Verklaring van Wrocław over binationale gezinsbemiddeling aangenomen om de samenwerking tussen Duitse en Poolse bemiddelaars in gezinsgeschillen te verbeteren. Bemiddeling werd nog recenter ingezet om het probleem van het 'Roma-nomadisme' of de zogenaamde Roma-tentenstad aan te pakken – de illegale en ongereguleerde vestigingsplaatsen van families van Roma-afkomst. In samenwerking met de Stichting Huis van Vrede en de gemeente Wrocław werd bemiddeling ingezet om het probleem aan te pakken en de integratie van Roma-minderheden in de lokale gemeenschap te ondersteunen. Verder werd in het kader van het project 'Wrocław talks' het zusterproject 'Midwives of Dialogue' opgezet om het opbouwen van een cultuur van dialoog in de stad verder te versterken (Czajkowska & Wajda, 2021).

Ten slotte waren het de activiteiten van lokale reclasseringsambtenaren en de oprichting van het Centrum voor Herstelrecht van Wrocław die de taal van het herstelrecht geleidelijk aan in de publieke sfeer van Wrocław introduceerden. De oprichting van het Centrum voor Herstelrecht van Wrocław als een lokaal nevenproject dat opereert binnen het Integratiecentrum van Wrocław richtte zich op het optimaliseren van het aanbieden en uitvoeren van taakstraffen (Miśta, 2017). Het zogenaamde cascademodel van gemeenschapsdienstverlening wordt sinds 2007 gekenmerkt door lokale samenwerking op basis van *multi agencies*. Dat model beoogt weerstand te bieden aan de tendens om de straffen in de gemeenschap te verzwaren en getuigt van het vermogen van reclasseringsambtenaren om verder te gaan dan hun traditionele rol binnen centraal gestuurd overheidsbeleid. De filosofie van het herstelrecht werd door het Centrum voor Herstelrecht van Wrocław geïntroduceerd om de dienstverlening aan de gemeenschap te bevorderen, de noodzaak van betrokkenheid van de gemeenschap te benadrukken, het herstelrecht onder de

8 Pruisen, Oostenrijk, Rusland.

aandacht te brengen bij reclasseringsambtenaren en het transformeren van taakstraffen tot herstelrechtelijke praktijken (Matczak, 2020). Als gevolg hiervan is het Centrum voor Herstelrecht van Wrocław niet alleen één van de meest prominente herstelrechtelijke initiatieven in het land geworden, maar ook een krachtig punt van convergentie tussen het netwerk van lokale, participatieve en dialogische initiatieven in Wrocław en het netwerk van internationale herstelrechtwetenschappers, -beoefenaars en -beleidsmakers.

Het rapport concludeert dat ondanks de rijkdom aan burgergerichte, dialogische, inclusieve en verzoenende praktijken die de stad nu kent, 'Herstelgericht Wrocław' een voortdurende uitdaging blijft. De volgende aspecten behoeven meer aandacht: een sterkere samenwerking met de Universiteit van Wrocław, de oprichting van een speciale dienst of aanstelling van een professional om herstelgerichte activiteiten in de stad te coördineren, een intensievere bevordering van herstelrecht op scholen, het organiseren van publieke bewustmakingscampagnes over herstelrecht, het gebruik van lokale activiteitencentra als kenniskanalen voor herstelgerichte benaderingen van conflicten, en het aangaan van partnerschappen met andere herstelgerichte steden om kennis en ervaringen uit te wisselen.

Conclusies

Een Restorative City is een stad die haar stedelijke omgeving ziet als een netwerk van relaties waarin – in geval van conflict – burgers, instellingen en organisaties in de eerste plaats kiezen voor een herstelgerichte aanpak om tot een oplossing te komen. Dit vereist proactief reageren op conflicten die verder gaan dan strategieën van veiligheid en criminaliteitspreventie. Het concept van de Restorative City is, samen met andere concepten (bijv. het 'Good Life model'), één van de vele pogingen om een 'criminologie van vertrouwen' op te bouwen, waarbij criminaliteit niet wordt opgevat als een risico dat moet worden beheerst en gecontroleerd, maar schade die moet worden aangepakt door een sanctiebeleid te baseren op respect, solidariteit, inclusie en actieve participatie (Walgrave, Ward & Zinsstag, 2021). Het concept van de herstelgerichte stad, zoals ook in Wrocław te zien is, lijkt steeds meer momentum te ontwikkelen. Het is een aantrekkelijke beleidsverandering in een geglobaliseerde wereld en het is te hopen dat dit zeer organische, dialogische en unieke veranderingsproces zijn kernbetekenis niet verliest, namelijk het verbinden van mensen om rechtvaardig samenleven te herstellen (EFRJ, 2021).⁹

Literatuur

- Antonovsky, A. (1996) The salutogenic model as a theory to guide health promotion. *Health Promotion International*, 11(1), 11-18.
- Czajkowska, H. & J. Wajda (2021) *Wrocław as a Restorative City. Report and Recommendations*. Wrocław: Wrocław Restorative Justice Board.

9 Connecting people to restore just relations (EFRJ, 2021).

- Da Cruz, N.F., P. Rode & M. McQuarrie (2019) New urban governance: A review of current themes and future priorities. *Journal of Urban Affairs*, 41(1), 1-19.
- European Forum for Restorative Justice (2021) *Manual on Restorative Justice Values and Standards for Practice*. Leuven: European Forum for Restorative Justice.
- Karwińska, A. (2009) Konflikty w przestrzeni społecznej miasta. In: E. Klima (ed.), *Czynniki społeczne w gospodarce przestrzennej i planowaniu przestrzennym*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Karwińska, A. (2011) Dobre Miasto. W poszukiwaniu właściwej społeczno-przestrzennej formy miasta. *Studia Miejskie*, (4), 57-74.
- Khan, O.P. (2020, July 15) Dr Hannah Graham - Pracademia, rehabilitation & electronic monitoring (No. 14) [Audio podcast episode]. In: *Justice Focus*. www.justicefocus.org/podcast.
- Let's go by talking (2020) *Let's go by talking Team*. www.letsbygobytalking.eu/team.
- Lu, P. & D. Stead (2013) Understanding the notion of resilience in spatial planning: A case study of Rotterdam, The Netherlands. *Cities*, 35, 200-212.
- Mannozi, G. (2019) The emergence of the idea of a 'restorative city' and its links to restorative justice. *The International Journal of Restorative Justice*, 2(2), 288-292.
- Matczak, A. (2021) The penal narratives of community sentence and the role of probation: The case of the Wrocław model of community service. *European Journal of Probation*, 13(1), 72-88.
- Matczak, A. (2021) Czym jest miasto sprawiedliwości naprawczej? What is a restorative city? *Archiwum Kryminologii*, 43(2), 399-427.
- Miśta, G. (2017) Wrocławski kaskadowy model wykonywania kary ograniczenia wolności. Od kryzysu do efektywnego wykonywania kar. In: A. Kwieciński (ed.), *Teoretyczne i praktyczne aspekty wykonywania kary ograniczenia wolności*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Oomen, B. & M. Baumgärtel (2014) Human Rights Cities. In: A. Mihr & M. Gibney (eds.), *The SAGE Handbook of Human Rights*. London: SAGE.
- Restorative Wrocław (2021) Restorative Wrocław. www.restorativewroclaw.pl.
- RJS4C (2019) *Restorative Justice: Strategies for Change (RJS4C) (2019-2024)*. www.euforumrj.org/en/restorative-justice-strategies-change-rjs4c-2019-2023.
- Safe Cities Index (2019) *Safe Cities Index. Urban security and resilience in an interconnected world*. The Economist Intelligence Unit. <https://safecities.economist.com/safe-cities-index-2019>.
- Straker, Ch. (2019) Conclusion: the restorative city – a challenge about means and ends. *The International Journal of Restorative Justice*, 2(2), 325-331.
- Toews, B. (2019) Architecture and restorative justice. Designing with values and well-being in mind. In: T. Gavrielides (ed.), *Routledge International Handbook of Restorative Justice*. London: Routledge.
- Vasilescu, Ch. (2021) *Security, democracy and cities conference. Promoting urban security in complex societies and the role of restorative justice*. European Forum for Restorative Justice. www.euforumrj.org/en/security-democracy-and-cities-conference.
- Walgrave L., T. Ward & E. Zinsstag (2021) When restorative justice meets the Good Lives Model: Contributing to a criminology of trust. *European Journal of Criminology*, 18(3), 444-460.
- Washburn, D., U. Sindhu, S. Balaouras, R.A. Dines, N.M. Hayes & L.E. Nelson (2010) *Helping CIOs Understand "Smart City" Initiatives: Defining the Smart City, its Drivers, and the Role of the CIO*. Cambridge: Forrester Research, Inc.
- Wrocław.pl (z.j.) www.wroclaw.pl/20-rocznica-miedzynarodowego-kongresu-eucharystycznego-we-wroclawiu.

Zarządzenie (2019) Zarządzenie nr 2073/19 Prezydenta Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie powołania Wrocławskiego Zespołu ds. Sprawiedliwości Naprawczej (b.d.). Wrossystem.um.wroc.pl. http://wrossystem.um.wroc.pl/beta_4/webdisk/207479/2073zp19.pdf?fbclid=IwAR1Vy_mIli9FEnodkAxreyYZUecLYDrgkljOrvHI35LLM5fNLw6lOzhs_Rw.